

Ида Јесен

ДВЕ ПРИЧЕ

СВАЂА

Тине је направила шољу чаја и заједно с псом ушла у дневну собу. Када једном тамо заседне, не миче се од писаћег стола. Седи на столицу „ипсилон” и на кичми може да осети рачвасту летву. Одувек јој се чинило да је та столица погодна за седење само ако прогутате метлу. Када се пожали, Симон јој вели да треба да купи другу столицу, али она никада о томе није озбиљно размишљала. Тине воли свој посао на начин који не трпи никакве промене. Превођење је стабилна страст, која је увек чека.

Укључује компјутер и отвара нову текстуалну датотеку. На тренутак седи с прстима изнад тастатуре. А онда их пусти да падну. Починје да пише у муњевитом темпу.

Док пише, заборавља на пса. Он дуго лежи испод писаћег стола миран као бубица. Али онда подиже главу и плочица око псећег врата загребе о под.

– Шта је, Медо? – пита она.

Пас заврти репом.

Кључ, који се окреће у брави, затим врата, која се отварају. То се Симон враћа кући. Он качи мантил о чивилук, изува се и каљаче меће у орманчић. Годинама му је трчала у сусрет да га дочека када би долазио кући. У последње време дошла је до становишта да би он требало да чим пре дође к њој. Она клекне пред пса и помази га од главе до репа. Када би Симон сада бануо код ње и питао како је, не би умела да му одговори.

У ходнику се зачују кораци а затим и кратко куцање на вратима канцеларије.

- Да – викне она и заклопи лаптоп.
- На вратима је провирила Симонова глава.
- Седиш у мраку – констатује он. – Зар ти не треба мало светла? – не чекајући, притиска прекидач и пали лампу на плафону.
- Нисам се сетила на време да спреим вечеру – каже она.
- Видим да ниси.
- Ево сада ћу да дођем – каже она. – Мислим да имамо нешто у замрзивачу, можемо да одмрзнемо.
- Он уђе у собу. То је веома необично. Седа у наслоњач, прекршта ноге и забацује врат. Капци су му напола спуштени.
- Писала сам мало – каже она нехајно. – Пишем Софусу.
- Софусу? – Он подиже обрве.
- Само сам му написала писамце.
- Нисам ваљда написала нешто глупо?
- Мислим да нисам.
- Али умеш ти да дођеш у искушење да напишеш нешто глупо.
- Мислим да није тако глупо. Дуго сам размишљала о писамцету.
- Промислила сам о свакој појединој речи.
- То није никаква гаранција. У ствари, рекао бих да је управо обрнуто.
- Ти чак и не знаш шта сам написала.
- Тине, зашто увек тако набусито реагујеш?
- Он гласно уздахне и снажно пређе руком преко лица.
- Хајде да покушамо да се сада држимо теме – каже он. – Ово не кажем само теби, већ и себи. – Али она га не слуша.
- Ама, ти уопште ме можеш знати шта сам му написала – каже она.
- Шта ако је писамце о некој потпуно неутралној теми?
- Нема ничег неутралног када се ради о Софусу.
- Нема.
- Треба само да га оставимо на миру.
- Е, то не могу. Он је наш син.
- Јесте, али он не жели да чује за нас.
- Да ли си сигуран у то? Можда чека да му пружимо руку?
- Пружимо руку?
- Она није одговорила.
- Чини ми се да звучи веома опасно када кажеш да си о свему промислила – каже Симон.
- Али ти си навалио на мене *пре* него што сам ја то и поменула.
- Ух – застења он. – Зашто сам уопште улазио овамо. Чуо сам *уио-зоравалући* глас који ми је лепо шапутао: ‘Држи се подаље. Не улази!’ Ех, што га нисам послушао.
- Она ћути.
- С тобом живети, Тине, представља најфиније прање мозга.

– Ти да ћутиш – преклиње она.
– Дотле је дошло да замишљам како ми вадиш мозак из лобање, гњечиш га и преврћеш, удараш, па ми га вратиш као млитаву крпу.
– Нећу да те слушам.
– Најмлитавију крпу на свету. Која је пропрана безброј пута, Тине. Тако да је постала обична поњава. Отирач. Само то да ми је остало од мозга, ето то замишљам.
– Јадан ти!
– Престани с тим твојим отровним коментарима.
Она укључи лампу на писаћем столу.
– Само се вртимо у кругу – каже он и састави стопала. Тепих – персијски. На њему – добро угланцане црне ципеле, а изнад њих лепо обликоване ноге. Чврсте бутине.

Сутрадан ујутру. У спаваћој соби влада пријатна атмосфера. Прозор је одшкринут, у соби мирише свежина. Снежна свежина. Ролетне су подигнуте и напољу се види дебели кестен покривен снегом. С улице долази све јачи звук грталице. Снег и даље пада, што се види испод уличне светиљке. Наиме, још је мрак.

Симон стоји поред прозора у пиџами и једном руком држи канап за завесе. Када чује да се она помера у кревету, окрене се према кревету.

– Добро јутро – каже он. – Јеси ли лепо спавала?

Смеше се једно другом.

– Колико је сати? – пита она.

– Шест – одговара он.

Када су прошле вечери отишли на спавање, и даље су били љути једно на друго. Никада не разговарају о својим неслагањима.

Али онда се деси овако нешто, умеју тако да се пробуде у снегу, у новом дану и у новој нади.

– Шта велиш на то – пита он – да за викенд одемо на излет? Само нас двоје.

– Добро – каже она.

– Био сам на интернету и погледао прогнозу – каже он. – Снег неће скоро да престане.

Симон се поново окренуо према прозору. Призор ју је испунио нежношћу.

– Хоћеш да дођеш овамо? – пита она.

– Хајде да доручкујемо – каже он.

Она устаје из кревета, облачи шлафрок и доноси новине. Укључују светло у кухињи и кувају кафу, па седну за трпезаријски сто, једно преко пута другог. Осећају као да се налазе у неком миру, истинском миру, који ништа не може да помути.

Снег је падао три дана готово без престанка. Наноси на улицама су толики да је готово немогуће пробити се бицикличким стазама. У пешачким зонама види се шума од шубара, док пара излази на уста зајапуреним и очигледно срећним шетачима. Из језера се диже измаглица. Улични продавци палачинки и ушећерених бадема имају пуне руке посла и до касне вечери се види светло под њиховим сунцобранима и церадама.

У недељу ујутро Симон и Тине се одвозе из града док је још мрак. У једном тренутку небо је црно, а већ у следећем изнад залива се успуже жарко црвена линија светла и очас посла увећа, тако да Тине може да прати њен раст са сувозачевог седишта из часа у час. Као да гледа каледоскоп. Небо се окреће и боје се муњевито смењују, час наранџаста, час златна, час плавичаста. Она не познаје имена боја, али њој су оне чаробне.

– Погледај хоризонт – каже она. Сваком другом би рекла „небо”, али Симон не воли речи које могу да звуче *превише емоциивно*. Он сматра да су те речи типичне за њу, израз набујале помпезности, коју он мора да држи под контролом уставама и насипима да се не би излила.

Али он сада вели:

– Лепо – и узме је за руку.

После шездесетак минута вожње, далеко под њима искрсава море. Возе кроз град који се замандалио пред зимом, поред завејаних кампова и терена за мини голф, а затим скрећу пошљунчаним путем надоле према обали. Лед је испузао с обале и ушао у воду, где се разломио. Запатио се и по клупама, чамцима и ледоломцима, а на вертикалним странама мола налази се у виду дугачких сталактитских очњака.

На једној страни пута налазе се ниске куће чији су кровови попут обода шешира дубоко навучени преко зидова. На другој страни налазе се гроздови складишта и лимених шупа. Напуштена катраница и мотке за сушење рибарских мрежа. Затим су дошли до окретнице. Излазе из кола, он закључава врата, Тина упрти ранац.

Пробијају се кроз ниско жбуње, прелазе преко потока и излазе на велико парче ледине. Ту нема кућа, нема пута, нема ничега осим белих трагова у вресу по којима газе, и који су налик стази што су је утабали човек или дивљач. Застану да се чвршће умотају у шалове.

У почетку им је хладно тако да се готово смрзавају, али онда падну у тишину, која им, будући да нема ничег што би је нарушило, делује попут разговора. Галебови једре на ветру и нагло се окрећу. На рубу леда седе непокретна јата патака и гусака. Сунце се диже, али не греје. Око једанаест сати одлазе у шуму. Близу воде је само ниска дивља храстова шума, али када зађу дубље, наилазе на високо дрвеће што

прави непотребан хлад. Седну на једну кладу, Тине вади термос из ранца и затим се прибије уз Симона, а он се, зачудо, не буни.

– Требало би увек да радимо овако – каже она.

– Да – Глас му одаје одобравање.

– Можда бисмо понекад могли заједно и на пут? Баш ми се иде у Стокхолм. Радо бих погледала неку представу у Драматену. Могли бисмо да скокнемо тамо у јануару. Само за викенд. Шта велиш на то?

– То ми фино звучи – каже он. Она му стегне мишицу, на шта он поново стави руку на њену, као у колима.

Презалогали су у ресторанчићу у склопу сушаре, у граду, где су стигли око један. Узели су јегуљу и лосога, а уз то ракију, чија их је топлота угрејала тако да су скинули смучарске комбинеzone и цемпере и остали само у кошуљама, али им је ипак било претопло.

– Ала нам је фино! – каже Тине.

– Хајде да дрмнемо још по једну ракију – каже Симон.

Од хране и ракије им се приспавало, па су се једва натерали да устану. И тај слатки умор им је заједнички. Он стрпљиво чека док се она не врати из тоалета не испуштајући њену јакну из руку. Њој од тога дође топло око срца, јер је могао да је остави преко столице.

Док су још били у граду, стали су успут да купе две пице. Дан је већ добрано одмакао па су проценили да им се не исплати да код куће касно спремају вечеру. Када су се вратили, Симон је на интернету открио да има добар филм на кабловској и предложио да једу у дневној соби. На треседу. То доводи до готово разузданог расположења. Тине певуши док доноси тањире из кухиње, и изгледа као да жели да пољуби Симона, који, пак, ни да зуцне на ту њену ларму.

Поглед му је прикован за екран, рука му лежи преко наслона треседа и овлаш додирне Тинину. Прошла је поноћ.

– Шта велиш, хоћеш ли са мном у кревет? – пита она као узгред.

– Нећу.

Она нагло устане и оде у купатило. Потребно јој је много времена да опере зубе и да се спреми за спавање. Читавог дана су јој мисли лете теле куда су хтеле и сада готово да не може да се прешалтује са прања зуба на скидање шминке, и када изађе из купатила, нема појма да ли да пође лево или десно.

Затвара врата са собом и скреће удесно, према спаваћој соби. Усред пута се предомисли, направи налево круг и врати се у дневну собу. Тамо гори светло а телевизор ради без тона. Нема Симона. Она покуца на врата радне собе и гурне врата.

– Хеј – каже она.

– Хеееј – каже он полако и на секунд подигне главу да би се онда поново задубио у екран лаптопа.

- Шта радиш?
- Шта хоћеш?
- Само сам хтела да видим шта радиш.
- Ето, можеш да видиш.
- И хтела сам само да кажем лаку ноћ.
- Лаку ноћ.
- Хоћеш ли скоро у кревет?

Он застења.

- Поштено да ти кажем: провели смо угодно вече.
- И ја мислим – пожури она да удене.
- Да ли је баш немогуће имати макар тренутак мира? Морам ли на силу да будем друштвен двадесет четири сата дневно?
- Извини.

Она се одшуња ходником до спаваће собе, која је ледено хладна. Не пали светло, свлачи се у мраку. Грудњак је голица, па га скида. Одавно је није видео голу и то је љути. Повремено пожели да послуша тај гнев у себи, па нека све иде бестрага. Могло би се и тако.

Изазовно интимно рубље, и то је испробала. Да се специјално улепша – такође испробано. Да буде интелигентна, да буде добра, да буде умилна. Да буде забавна, секси и дивља. Али, сви ти савети су се показали као лоши. Укусне вечере, изненађења, која су се завршавала тако што је била исмејана и која нису могла да се забораве ма колико се касније трудила. Да ли она то заиста жели? Ох, свеједно је, доврага, мисли она, док стоји гола, осуђена да буде у својој кожи и у тој кожи да буде педесетогодишњакиња с ватром која се не да утрнути.

Сан јој је лак, па се буди много пута. Одлази у тоалет у пола два, па у два и петнаест, а у пола три одлази у радну собу где Симон и даље седе с лаптопом у крилу.

- Хоћеш ли скоро у кревет? – пита она. – Касно је.
- Да, ево сад ћу.

Светло с екрана му титра у погледу. Склапа лаптоп, одлази у купатило и закључа се. Тамо се задржава толико кратко да није могао имати времена да се умије. Када дође у спаваћу собу, Тине већ лежи окренута леђима. Он се свлачи у мраку и леже, навлачи јорган док се нагиње над њом да би је пољубио у косу.

- Лаку ноћ – каже он.

Она не каже ништа. Када му дисање неколико минута касније постане дубље, она се одједном и дивље окрене према њему, тако да му је морало бити јасно како нешто није у реду. Али не реагује. Она се усправи у кревету и почне да лупка по јастуку.

- Је л' можеш да будеш мирна у кревету?
- Она почне да лупка још јаче.

– Шта је то с тобом?
– Хладно је као у ледари.
Он застење. Она настави:
– Је л’ знаш да мушкарац и жена у браку треба да воде љубав?
– Тине.
– По томе се разликују од других, по томе нису пријатељи, нису брат и сестра, нису комшије, већ муж и жена.
Он са насмеја.
– Није то смешно. Ти си тај који је опседнут обавезама и одговорношћу, а не ја, мене баш брига имаш ли жељу или немаш, међутим, то је твоја обавеза и ти не извршаваш своју обавезу!
Он јој стави руку на мишицу.
– Недавно сам преводила реченицу у којој се описивао пољубац. Како жена осећа мушкарчеве усне. Све тако нешто, што сам раније одлично знала, да ме пробудиш у три сата ноћу, знала бих са стотину речи и на стотину начина да опишем како то иде. Али сада нисам могла! И онда ми је пало на памет да умирем.
– Е сад ми се чини да треба да смањим доживљај.
– То боли! То је туга једна! Али пази сада шта ћу да ти кажем. Има један мушкарац који жели да спава са мном! Нисам још спавала с њим, али оволико ме дели од тога, то могу да ти кажем.
Она отпије мало воде. Његова рука на њеној мишици постаје тежа.
– Шта мислиш сад кад си то чуо? – пита она.
– Не свиђа ми се то.
– Добро – каже она хладно.
Тине устаје из кревета и прилази прозору.
– Не – каже она. – Није истина. Само с тобом желим да будем. Ово сам само онако рекла.
Он испусти некакв звук.
– Само с тобом. Нисам оно мислила.
– Дођи овамо – каже он.
Она пали светло, ослони се на прозорску даску и погледа га прекрштених руку.
– Шта мислиш, шта треба да урадимо сада поводом овога? – пита она.
– Па, ваљда бисмо морали да почнемо чешће да водимо љубав...
Она баци поглед кроз прозор.
– Е па онда дођи и скини ме голу. Покажи да то мислиш.
Али, он је остао у кревету.
– Покажи ми то!
– Ништа нећеш постићи тим притиском. Не можеш да натераш мушкараца да води љубав с тобом. То има управо супротан ефекат.
– Ти једноставно *нећеш*. Зашто ме кажњаваш?

– Помахнитала си, Тине. Мислим да треба да се смириш.
– Аман, хоћеш ли да водиш љубав са мном?
– Нећу.
– Види се.
– Изгубио сам вољу и то задуго, да знаш.
– Ох – заплака се она. – Ништа не уем да урадим како ваља,
– А не, сада коначно имамо мало самоувида. Размисли још мало у том правцу, Тине, молим те: учини ми услугу.
– Ух, како си патетичан! – повика она. – Јадан си га ти. – Истовремено његове речи у њој поново побудише гнев. – Задуго, кажеш. А знаш ли кад смо последњи пут? А сада ми кажеш да задуго нећемо опет. Колико дуго? Годину дана? Две године?
– Е, сада престани да цмиздриш. Не можеш да се понашаш као беба. Имамо комшије и изнад и испод нас.
– Да, с дебелим плафонима и подовима.
– Могу да те чују.
– Заболе ме за то! – повика она и он ђипи из кревета, отрча до прозора и залуши га.
– Хоћеш ли сада и завесе да навучеш па да будеш сигуран да ме нико не чује?
– Да, само када би то помогло.
Он јој приђе а она га одгурне, од чега се Симон невољно упути ка кревету, где је застао. Несигурно се клатио шаљући јој час мољакајуће час љутите погледе.
– Сада ме, вала, нећеш пипнути – просикта она. – Бежи! Иш! Марш. Нећу да те видим!
Тине стргне јорган, оде у Софусову собу и легне у његов кревет загљуривши главу у синовљев чаршав, који је ту био већ дуго, али она није хтела да га мења. Бес је нестао, остала је непокретна тишина, која се полако слеже.
Та зависност што је сапиње сада јој стоји у грлу. Гуши се од неизрецивог. Није у стању да замисли било какав излаз који би је извео из ове муке.
Да живот може постати тако ружан, да ништа осим ружноће немаш у њему, то није могла да поверује. Да љубав може да постане тако ружна.
– ,Мрачна је ноћ само предворје’ – шапуће она. – ,Дан широм буди своје лице, сад сунце обасјава језера и горје, тако умилно поју птице’.¹

¹ Den mørke nat forgangen er/ og dagen oprinder så vide,/ nu skinner sol over mark og kær,/ de fugle de sjunge så blide. – текст Ханса Кристијана Стена, из Данске књиге псалама (број 736). *Опјаска и превод Предраг Црнкових*

Тине мисли на кућицу с баштицом и можда неком домаћом животињом. У њеној башти има цвећа. Она чита добру књигу, обрађује врт и... шта се још ту дешава? Да ли јој неко долази у госте? Не.

А једном је све то постојало. Љубав је постојала, нада је постојала и њихова вера је постојала. Као да су се налазили у некој врсти срамежљивости, у благости некој, у извесности да их негде чека љубав. чим су се срели, као да су се загрлили и једно другом рекли: „све то постоји”:

Она устаде и укочених ногу се ходником одгега до спаваће собе. Симон се усправи у кревету када она уђе.

– Да ли си будан?

– Јесам.

– Извини што сам била таква вештица.

– Дођи овамо.

Он је узима за руку и приноси је свом образу. Он је сада мекши него пре двадесет година. Она воли његов образ, његове усне и очи. Његов мирис који је запахне и обори с ногу ама баш сваки пут. Испуњена је љубављу према том човеку.

– Не могу да те оставим – каже она. – Често одлучим да ће ме бити баш брига за тебе, али не могу.

– Дођи овамо.

Она му се попне у загрљај и загњури му се у груди. Брада му почиња на њеном темену. Он јој руком пређе преко леђа. Прибије је још јаче уз себе.

– Да, да – шапуће он. – Овог пута је прошло.

Умор их је обоје опхрвао. Он је већ заспао и она полако помера руку и осећа како јој се његов уд котрља под шаком.

Умор, нежност и љубав уливају се у исти дремеж. Она мисли како ће се ујутро само она сећати управо тог осећања, те споне што је поново ушнирана а која се понекад готово потпуно разведе у свајама пуним зеленог јада.

У МОМ РОДНОМ ГРАДУ

У мом родном граду, у црвеној кући у главној улици, налазила се књи-жара коју је држао брачни пар који је иначе становао на спрату изнад радње. Када сам пошла у школу, мала, пренатрпана радња Саугманових постала је једно од оних места према којима ме је нешто вукло чим бих имала нешто пара у цепу. Књиге су на полицама стајале у два реда, и трајало је бесконачно док се не бих пробила кроз богат избор и коначно се одлучила. Господин и госпођа Саугман су ме пуштали да на миру претурам колико год желим, не узнемиравајући ме питањима шта тражим и „да ли могу да ми помогну”, као што, уосталом, никада нису спомињали ни то да смо се познавали и одраније, „у другим констелацијама” што би се рекло, када сам их, по маминој жељи и у не тако далекој прошлости, звала „ујка Саугман” и „тета Хеле”.

Наиме, моји родитељи су за сваки Божић позивали Саугманове да славимо заједно (јер, сви су мислили како је грехота што они никада нису добили децу). Увек су љубазно одбијали. Саугманови се и иначе нису баш много дружили, па нико у мом родном граду није знао нешто нарочито о њиховом приватном животу, а камоли нешто *пикантно*. Али, када већ нису били с нама за Бадње вече, долазили би увек трећег дана Божића на ручак, заједно с попом, који је био нежења и имао меко, увек глатко избријано лице и немирне очи паћеника, што би се на крају приковале за неку удаљену тачку у трпезарији, док би говорио „а-хаааа!” као да је напокон све укапирао. Моји родитељи су за њега мислили да је педер и да је засигурно несрећник, према коме морате бити фини и љубазни. Потицао је из старе поповске породице, и добио је место у парохији због тог педигреа, али није био у стању ни да одржи пристојан погребни говор, нити да утеши ожалошћене, а да не говоримо о крштеној проповеди или не дај Боже кризмању, које би се под његовим вођством увек изродило у право злостављање током „предавања”. То је био тужни факат. Осим тог свог „а-ахааа!”, поп није много учествовао у разговору за време ручка, и чим бисмо завршили с јелом, повлачио би се у радну собу мога оца, где је дремао све до вечере, када би дошло време да пође кући. Високи таласи на којима јашу гласине избацили су на обалу пикантерију да је као млад студент теологије био весели разузданко који је свирао бенцо и играо покер на скидање. Било је немогуће поверовати како човек може толико да се промени.

Његова служба у нашем граду завршила се отпуштањем, а када се прашина после скандала слегла, сви су га заборавили. Али, много година касније, када сам се, током једне од мојих многобројних селидби, привремено насукала у Нестведу, видела сам га на улици како

одсутног погледа, сањалачки корача оним својим превеликим шапама с равним табанима. Личио ми је на космонаута на Месецу. Сада је био сед и имао је велику браду која му је, малтене, покривала пола груди. Прошло је скоро тридесет година откако сам га последњи пут видела, али није било сумње да је то био он, и да је сада веома, веома болестан. Дошло ми је да га следим и видела сам га како откључава врата зграде од црвене цигле у једној од бочних уличица. Препознала сам му име на плочици поред интерфона. На његовом прозору биле су завесе од тамно смеђег сомота и биле су навучене допола. Прозори су били сиви. Све ме је то подсећало на мрачну јазбину некаквог хрчка.

Док сам живела у том граду редовно сам га виђала, углавном одсутног и аветињски провидног, али било је и дана када му је лице било ведрије. Понекад сам помишљала да му приђем, али нисам имала срца да га подсећам на доба у мом родном граду и гласине које нису престале, премда је њега, у ствари, било баш брига за те ствари.

Док сам била дете, мој родни град био је пун радњи и приватних предузетника, било је то море различитих продавница: осим књижаре Саугмановх, постојале су две месаре, две пекаре, четири бакалнице, једна продавница обуће, једна продавница текстила, једна цвећара, један златар, једна продавница дувана, два новинска киоска. Имали смо фарбару, где сте могли да купите и тапете, и ту сам куповала тапете које су имитирале цигле и плочице, и њима сам обложила кутију за ципеле која је била моја „пекара”, имали смо радњу за оправку и продају бицикала, једног столара, затим бензинску пумпу и сервис за радио апарате. У граду је живео и баштован Шиод, који је истовремено држао и пиљарницу и стакленик из кога је допирао снажан блатни воњ, док смо кроз стакло могли да видимо леје с тек изниклим биљкама. Имали смо бомбонцију који је продавао ручно прављене свилене бомбоне. Имали смо и ауто сервис, као и кројачку радњу, у којој је госпођица Соне (која је иначе патила од гушавости) шила одећу за мештане, онако сва буљава. Имали смо фризера за господу који је стајао на тротоару испред салона у белом мантилу и ловио муштерије, али је тако само плашио људе, па се ретко ко усуђивао да сврати код њега. Све у свему, у мом родном граду је живело око хиљаду душа и као мала сам чезнула да одатле одем. Тада ми се чинило да је тамо све мирно, непокретно и да се никада никаква промена неће моћи догодити. Луњала сам по граду, размишљала и једва чекала да довољно порастем па да збришем одатле.

О госпођи Саугман се причало да је толико фина и добродушна да је испоклањала пола књижаре, а ја могу да потврдим да сам добила картонске кутије с дебелим, љубичастим или намирисаним ковертама, на којима лепак на ивицама више није ваљао, или мале, црне и у импрегнирано платно увезане бележнице, које је из магацина вадила из

паковања од по двадесет комада, умотаних у пак папир. Док сам била мала, највише сам волела да баш од ње купујем. Била је оличење жене, ситна и уплашена, и сви су знали да њен муж много оптимистичкије гледа на живот.

Никада нас нису позвали у госте да би узвратили оне ручкове трећег дана Божића. Увече нису излазили у град, а њу ама баш ниједном нисам видела у бакалници или робној кући. Шта ли су радили тамо на спрату, изнад књижаре? То нико није знао, а о томе се није ни говорило, јер Саугманови нису изгледали као с овога света, па се ваљда од њих није ни очекивало овоземаљско понашање.

Када им је стигло време за пензију, закључали су радњу. Не знам да ли су покушали да продају књижару, јер сам се у то време одселила и имала сам обичај да вести из родног града пустим да уђу на једно уво а да још брже изађу на друго. Метнули су зелени целофан с унутрашње стране прозора и кућа је постала мртва тачка у главној улици, поред осталих мртвих кућа, јер од свих тих радњица и радњи остале су само робна кућа и једна продавница половне робе, а та промена се одиграла док сам ја пуном паром пролазила кроз промене у сопственом животу.

Саугманови су почели да путују. Посетили су Рим и Фиренцу, видели су уметност ренесансе, били су на Новогодишњем концерту Бечке филхармоније, штавише, били су чак у Кини и ходали по Кинеском зиду. Госпођа Саугман је и даље била мршава и крхка, а муж је и даље био пун оптимизма и кавалер. Сретали су их на градским тротоарима, и слушали њихове доживљаје с путовања. Увек су ишли руку под руку, никад се нису раздвајали.

А онда се догодило нешто необично: преко мојих родитеља су ме позвали да пођем с њима на једно од њихових путовања, на излет возом до Бергена а одатле бродом даље до Трондхајма. То је био сасвим неоубичајен гест, с обзиром на моје године. Позив ми је стигао у тренутку када тек што сам завршила студије за које сам знала да се од њих леба нећу најести и била сам у недоумици око свега. Било је то улазак на сасвим непознат терен, у ствари позив ме је највише од свега зачудио, али – пристала сам, „врло радо, хвала”, рекла сам.

Излет је трајао десет дана и боље сапутнике од Саугманових када вам се живци истање тешко могу да препоручим. Он је био галантан и коначно је постао тај ујка за ког је требало да га сматрам док сам била мала, и охрабривао ме је да га зовем Пале. Био је мед меден и његове велике, бистре очи биле су сиве попут мора по којем смо пловили. Обоје су били смирени, фини и забавни, и током читавог пута изузетно дискретни сапутници. Нису ништа захтевали од мене и пустили су ме да задржим своје тајне којима сам била толико обузета, да ми није ни пало на памет да би и они могли да имају своје. Током путовања се

догодила само једна мала несугласица. У возу од Бергена до Копенхагена били смо у истом купеу са старијим немачким брачним паром, при чему је муж све време показивао на поглед који се пружао кроз прозор и причао својој жени где су били и шта су видели. Били су веома љубазни према нама, али Пале Саутман је одбијао да одговара када су му се обраћали и у купеу је убрзо постало непријатно. Хеле је покушала да га смири, али узалуд. На крају смо морали да пређемо у други купе.

Годинама смо одржавали контакт после тога, иако ме никада нису позвали у госте. Била сам ипак на обележавању њихове златне свадбе коју су на велика звона прославили у неком ресторану у суседном граду. Међу гостима су били многи од некадашњих трговаца који су се у међувремену пензионисали или преселили у друге градове, као и пријатељи за које нисам имала појма да постоје. Прослава се завршила плесом а када ме је Пале Саутман позвао да играмо, свирали су *It's now or never*.

– Да! – ускликнуо је он одушевљено када је чуо текст. – Управо је тако како пева човек! Зато сам и доживео ове године!

Мислила сам да жели да каже да је увек искоришћавао прилику када би се понудила, будући да се људи обично тиме бусају у груди. Али, Пале Саутман је имао на уму нешто сасвим другачије.

– Ја никада нисам искоришћавао прилике. Ето зато сам овако поживео. Уштедео сам себи све те муке!

После тога их нисам видела пет година, а онда ме је једне зимске ноћи мајка позвала и рекла да је Хеле Саутман изненада умрла и да ће сахрана бити већ за два дана. Замолила ме је да дођем.

Сачекала ме је на станици и придржавала се о моју руку док смо преуређеним улицама пролазиле поред остарелих и делимично рестаурисаних фасада на путу до центра града. Када смо стигли пред гробље а ја само што нисам отворила капију, мајка застаде.

– Нешто бих желела да ти испричам – рекла је. – Не треба да те чуди што ће у цркви да буде једна жена која личи на Хеле Саутман. Она ће сигурно седети поред Палеа.

Чудило ме је што га мама помиње по имену, јер то никада није чинила, али нисам ништа рекла.

– Како то мислиш? – упитала сам.

– Хеле има ћерку.

– Шта?

– Има преко шездесет година и има децу и унуке. Хелини праунуци су такође унутра.

– Откад то знаш?

– Сазнала сам синоћ – рекла је мајка.

- А откад *они* знају? – питала сам ја.
- Одувек, надам се – рекла је мајка уз смешак.
- Знаш ти шта сам мислила.
- Знаш ли?
- Откад се познају, то сам мислила.
- Не дуго, мислим. Десет, петнаест година.

Ту се разговор завршио, јер смо већ дошли до цркве и осталих који су дошли дошли на сахрану, па смо ушли.

Пале је много остарио и нисам се усудила да га у пољубим у образ сада танак као флис папир, па сам се задовољила тиме да му пружим руку. Мајка је говорила истину: жена је била пљунута Хеле старија. Када је окренула главу радила је то као покојна мајка. Имала је њен осмех, очи су јој биле бистре као мајчине, штавише и стисак руке је био такав као да се Хеле руковала, а између ње и Палеа је владала некаква обазривост, која је можда ипак била само њена, или барем више њена, а можда ипак и обострана, да не грешим душу. Изгледало је као да је њено присуство свима дошло као утеха.

Много је људи дошло на сахрану и под иза сандука се није видео од свећа и венаца. Нико није ћеретао, нико се није врпољио на клупама и шапутао, нико није истезао врат да боље осмотри непознату ћерку и њене потомке, није било ни најмање жеље за сензацијом. Осим Хелиних унучића и прауника и мене, остатак гостију су чинили стари људи, и претпостављам да су сви присутни знали да се ћутање које је трајало читав живот не може разјаснити очас посла.

Једном је у мом родном граду била градска прослава. То се догодило само једном, било је то у време пре великог помора занатских радњи и бутика. Главна улица је била затворена за саобраћај и тамо су поставили столове с кафом и организовали су фудбалски меч између две екипе трговачког еснафа. Мање-више читав град се окупио. Осим госпођице Соне, која се држала иза својих прозора без завеса. Брица је бели мантил заменио виндјакном. Хеле Саугман је, љупка и танка као чачкалица, наступила као судиница фудбалске утакмице с неком жутом пиштаљком, која је током игре једино могла да произведе некакав уњкави полућурлик. Све док није дошао тренутак да се одсвира крај меча. Тада је подигла ту жуту пиштаљку и тако дунула да се разлегло преко градских кровова и свих градских улица.

- Бога ли ти твога, Хеле! – повикао је баштован Шиод и додао:
- Баш си нас намагрчила!

ИДА ЈЕСЕН (Ida Jessen, 1964) академик, писац и преводилац с норвешког и енглеског. Један од водећих представника психолошког реализма у савременој данској књижевности. Магистрирала историју књижевности и масовне комуникације на универзитету у Орхусу. Радња њених романа и приповедака често се одвија у провинцији, обележеној паланачким менталитетом. Упоређују је с Кнутом Хамсуном, Томом Кристенсеном и Селмом Лагерлеф. Објавила је двадесетак књига, од тога седам романа и пет збирки приповедака, а пише и за децу. За роман *Прво на штиа њомислим* из 2006. добила је награду Данске банке, а за роман *Деца* из 2009. награду Златни ловор коју додељује Удружење књижара за најпродаванију књигу. Преведене приповетке су из збирке *Разгледница за Ени* из 2013. у издању Гилдендала (Postkort ril Annie, © Gyldendal 2013).

Са данског превео и белешку сачинио ПРЕДРАГ ЦРНКОВИЋ